

VÉLEMÉNYÜNK SZERINT

EZEREKGY HIÁNYOSSÁG

Hogy a klasszikus kultúra terjesztésében milyen sok a kívánnivaló napjainkban, azt jól lemehetjük a tévé legutóbbi *Kicsoda-Micsoda* adása közben. Az egyik ifjú versenyzőnek (mellesleg számítógép-programozó az illető) Aladdint, a csodalámpa tulajdonosát kellett volna kitalálnia, amire nagy segítséget jelentett volna, ha rájön, hogy a feladott személy az *Ezeregyéjszaka Meséi* című könyvben szerepel. Barátunk el is jutott a mű becserkéséséig addig, hogy az keleti történeteknek Egyiptomban lejegyzett, de magyar fordításban is olvasható gyűjteménye — tovább nem. Eyny információ nem bizonyult elegendőnek, hogy az ifjú barkochbázó észébe juttassa az *Ezeregyéjszaka* Fölvétődik a kérdés: vajon ismeri-e egyáltalán a versenyző az egyetemes emberi kultúrának ezt a gyöngyszemét?

A zsüri elnöke („civilben”) az Európa Könyvkiadó egyik fontos beosztású munkatársa) úgy nyilatkozott, hogy a szóban forgó mű hozzáférhető könyvesboltjainkban. A versenyző melegségére meg kell mondanom: noha így volna természetes, a helyzet korántsem ez. Az *Ezeregyéjszaka* (sem eredeti alakjában, sem ifjúsági változatában) nem kapható; aminthogy nem kapható Gaal Mózes kitűnő ifjúsági könyve, a *Hősök regéje* (az Iliásznak és az Odüsszeának az ifjúság számára való feldolgozása) avagy Cox Görög regéje sem. Egvaltalan: alig-alig találunk olyan munkát, amely népszerű formában ismertette meg az ifjúsággal régi korok legismertebb regéit. Felnő egy olyan nemzedék, amely jóhiszemű naivitással, fejében a műveltség ijesztő fehér foltjaival, ezeregy kulturális hiányossággal áll be dolgozni értelmiségi posztokra.

T. Gy.

ÉRZELEM ÉS ÉRTELEM

Íme egy lap-előzetes Ingmar Bergman új filmjéről: „Ez a filmje azonban mégis más, szebb, tisztább előző alkotásainál, mert inkább hat az érzelmekre, mint az értelemre.” Ez a mondat kifejezte végre azt az esztétikai mércét, amely mindenre alkalmazható: annál szebb és tisztább a mű, minél inkább hat az érzelmekre és minél kevésbé háborgatja az értelem.

Filmelőzetesektől nem várunk lessingi mélysegeket; de azért meghökkent az idézett mondat. Mivel a tömör kifejezést, a gondolat epigrammatikus kihegyeztettségét — akár az érzelmekhez szól, akár az értelemhez — mindennél többre tartjuk, elismerően meg kell állapítanunk: ily kevés szóval szinte lehetetlen elmondani a művészetről nagyobb csacsíságot.

E. I.

MEZTELENÜL

Egy érdekes hír a lapokból: Repüljenek az utasok meztelesen — javasolták az amerikai biztosítótársaságok értekezletén — mert így mindenféle fegyveres támadást meg lehet akadályozni.

Az ötlet valóban kitűnő. Aki pucéran száll föl a repülőgépre, arról első pillantásra megállapítható: van-e nála fegyver és milyen.

Helytelen azonban, hogy a biztosítótársaságok csak a gépeltérítések megakadályozására javasolják ezt a pofonegyszerű megoldást.

A bankrablások megakadályozására például elrendelhetnék az ügyfelek csak meztelenül léphetnének be bármilyen bankterembe.

Az utcai gyilkosságok elkerülésére kötelező lenne az utcára lépés előtt levetni a ruhákat. A lakásokban elkövetett gyilkosságok — rablógyilkosságok, kéjgyilkosságok, szerelmi gyilkosságok — megakadályozására az utcáról csak meztelenül lenne szabad belépni minden házba, illetve lakásba.

Ha az amerikai biztosítótársaságok következetesen, levetkőztetik az egész amerikai népet. Egy meztelen embernek, persze, akkor is megvan az ökölbe szorított keze, ha nincs rajta ruha, s ezzel leütheti a pilótát, a másodpilótát, a stewardot, az utasokat is, ha ő az erősebb. De akkor ki kellene iktatni a mindennapok gyakorlatából az ökölógót — ez pedig nem szerepel a biztosítótársaságok értekezletén elhangzott javaslatban.

A kötelező pucérság tehát nem rossz, csak még nem az igazi. Ha azt is elrendelnék, hogy magánember ne vásárolhasson nyakrafőre löfögyvert (s legutóbb elhangzott ilyen javaslat is), akkor nem lehetnék le gyakran büntetlenül bármelyik amerikai állampolgárt (elnöktől lefelé), hanem meg lehetne engedni, hogy néhány ruhadarab mégis csak maradjon a repülőgépre szálló gyanútlan utasokon.

Ez a legegyszerűbb megoldás, mondhatnánk: a meztelen igazság.

— gy

SZÉLHÁMOSOK

A bűnözések összes műfaja közül a szélhámoság érdemi ki a leginkább az elemző figyelmet. A gyilkosság, a rablás vagy a lopás többnyire brutális egyszerűséggel egy könnyen meghatározható, sematikus célra irányul, de a szélhámoság mindig az adott társadalmi lehetőségekből indul ki, és mint az irodalomban a novella, arról faggatja a társadalmat, hogy mi lehetne benne.

Néhány fiatalember — mint a Hétfői Hírekben is olvasható — szabad idejében különféle válatok és repülőgép-társaságok látogatásával foglalatokodott. Módszerüket a nagy ötletek egyszerűsége és egyenesvonalúsága jellemezte. Egyikük titkárnővé vékonyított hangon igazgatókat és vezérigazgatókat hivatagott fel, és magas rangú állami vezető nevében ajándékokat, reklámtárgyakat kért tőlük reprezentációs célokra. Arra számítottak, hogy — mint ezt az ötlet kidolgozója vallotta — „ilyen személyiségeket úgysem mer senki visszahívni.” Ez a hipotézis aztán termékenynek bizonyult: a Hétfői Hírek felsorolásában egyebek közt MALÉV-táska, kerámia hordó hat pohárral, hamutartó, tolltartó, kulcstartó, repülőgépmodell, görögmintás amforaváza, faliták, kakasos plakett és zászló szerepel. Sok vállalatot húztak így csöbe — csak a tizenötödiknél buktak le.

A hűvös elemzésnek abból kell kiindulnia, hogy a szóbanforgó ajándékozók feltehetően sohasem kaptak az illető állami vezetőktől felszólítást: küldjenek nekik kulcstartót vagy falitálat. És mégis, minden megfontolást elvetve lehetségesnek tartják, hogy ilyen célból telefonáljanak nekik; de nem tartják lehetségesnek, hogy ilyenkor nemet mondanak. Feltehető az is, hogy el sem jutott agyukig a kérdés tartalma — hiszen akkor mégis csak gyanút fogtak volna —, pusztán azt érzékelték, hogy „felülről” jön valami. Ezt bizonyítja, hogy az állami vezetők pusztán nevével még hallásuk is megzavarodott, és nem tudák megkülönböztetni — pedig erre igazán mindenkinek szüksége van — a női hangot a férfi hangtól. Ezt a pszichólist használták ki a szélhámosok. Most a bíróság elé kerülnek és erre megvan a törvényes alap. De jogérzékem zsörtölődik: hiszen a — különben jelentéktelen — kárt az ajándékozók és az ajándékozottak együtt okozták: és a károkozást oly bűnös módszerhez is a drót mindkét végén szükség volt valakire.

(eörsi)

HETEROGÁMIA

„Az otthon teremtő erő — ma még? vagy mindig, alapvetően? — inkább a nő. S a férfiak — ma még? vagy eredendően? — ugyancsak hiú lények, szeretik, ha csodálják őket, ha ajnározzák, gyakran fárasztónak érzik, ha otthon a feleség, mint művelt kolléga, teoretikus vitákkal tölti az estét, ezért szívesebben vesznek el náluk kevésbé iskolázott nőt, mint jordítva, hiszen a magasabb képzettség tartanak.” (Kiemelések tőlem — B. Gy.)

Az otthonteremtésről, mint a nők alapvető erényéről, s a hiúságról és hatalomvágyról, mint a férfiak eredendő bűnéről szóló fenti érdekes gondolat Bozóky Évának *A heterogámia és buktatói* című Nők Lapja-beli cikkében olvasható. A cikkben tárgyalt heterogámia, mint meg tudjuk, „más-más társadalmi osztályból, rétegből eredők, különböző tájról, településformából — esetleg országból — származók házasságát” jelenti.

„Előítélet, lenézés-e ilyen esetben az óvatosság, vagy szálljunk síkra a heterogámia mellett?” — teszi föl, s válaszolja meg a kérdést a cikk írója. A válasz: „Ha mély és őszinte szerelem köti őket (mármost a heterogám párt — B. Gy.), házasságuk, de nézzenek szembe a buktatókkal... Am megalkuvásból, „jobb híján” alapon ne tegyék. Még nem élünk osztály nélküli társadalomban, s nem is a heterogám házasságok útján fogjuk létrehozni azt!”

Ha elfogadjuk, hogy a férfiak valóban eredendően hiúak és felsőbbrendűsége vágyának, akkor érdemes azon medítálnunk: síkraszálljunk-e a „heterogám” házasságok mellett vagy sem. Ha viszont mindez nem természetükből fakad, akkor világos, hogy az ilyesfajta kérdésvetetésnek nincsen sok értelme. Jömagam — ha már egyáltalán síkra kell szállni valamiért házasságügyben — az őszinte, szabad érzelmek alapján kötött frigy mellett vagyok, függetlenül attól, hogy a házastársak különböző vagy megegyező társadalmi rétegből származnak-e.

A megalkuvásból, „jobb híján” alapon létrejött házasságtól pedig akkor is óva intenek mindenkit, ha a házasság „homogámnak” minősülne.

B. Gy.

MEGHÍVÓ A TÚLVILÁGRA

„A Magyar Nemzeti Galéria meghívja Önt Déz Marianne emlékkiállításának megnyitására, 1973. augusztus 14-én, kedden 5 órakor.”

A fenti meghívót minap kézbesítette a postás, Feladója: Magyar Nemzeti Galéria. A cím: II. ker. Torockó u. 6/a. Címzett: Déz Marianne.

Az eset kapcsán gyötrő kétségeink támadtak: a feltámadásban hisz-e a feladó, netán a szellemidézésben, attól félven, hogy kevés élő érdeklődő jön el majd a megnyitóra? Vagy ismét a bürokrácia a ludas, egy javítatlan, poros címlista alapján küldözgetvén a meghívókat?

— a —

SEMMI PÉNZÉRT!

Csillaghegy, strandvendéglő, városnap déli tömeg. Az egyik asztalsornál hiányzik a felszolgáló. A mind türelmetlenebb várakozók jó néhányszor hallhatják a régi-szép mondást: „Sajnos, nem az én asztalom!” A főpincér pedig ekképp oktatgatja azokat, akik nála reklamálnak: „Uram, cseréljünk, végezze ön az én munká-

mat! Asszonyom, ma három felszolgáló be se jött. Ezért a pénztért?”

A hangsúly leírhatatlan. A vendégek morfondíroznak. Ki azon, hogy borralaválva együtt mennyi lehet az a bizonyos pénz, amelyért nem érdemes bejönni? Ki meg azon, hogy hétköznap maga is nehéz munkával keresi kenyerét, s vajon akkor cserélne-e vele a főpincér? Akad, aki azon medítál, hogy nem először utasítják így rendre, holott az érvelésben súlyos logikai hiba van. Elvégre ő az étteremben vendég, a botban vevő, a buszon utas, a hivatalban ügyfél — s ilyen minőségében legkevésbé sem érdeklik az intézmény bér- és létszámproblémái. Csak az: hogyan szolgálják ki, hogyan utaztatják, elintézik-e, és hogyan intézik el ügyét? Meg: ha az ügymenetben netán zavar támad, milyen gyorsan hozzák rendbe a dolgot; kéri-e (és milyen hangon kéri) vagy fölényesen intik türelmes várakozásra?

Csillaghegyen nem tört ki botrány. Túlsgósan szépen süttött a nap, nyugtató-kéken csillogott a víz a szomszéd medencében. Jó másfél óra múltán az ebéd is megérkezett. Jókedvünkön hát csak parányi folt támadt. Akár papírszalvétával is ledörzsölhettük volna. Szalvétát azonban nem kaptunk. Azért a pénztért?

k. zs.

KÖZTES

Értelemten — és látszólag érthetetlen — előítélettel, ellenérzéssel figyeltem a tévé filmrportját, amely a magyar M 7-es autópályát és a nyugatnémet Autobahn köli szakaszát hasonlította össze.

A riporter lényeglátóan kérdezett. Közérdeklően fontos mondanivalóját kitűnően dokumentálta. Rendkívül meggyőzően vonta le következtetéseit. És azt hiszem, föltétlenül meg kell szívnünk a sokoldalú összehasonlításból adódó tanulságokat is.

Számomra azonban ez a riport — bármily furcsán hangozzék az aktualitáshoz kapcsolta e kifejezés — valamiképp mégis történelmietlen volt. Nem utalt arra, hogy a mintaszerű Bahn-t nem a weimari köztársaság építette. És nem is az ötvenes-hatvanas évek gazdasági csodája hozta létre. Az Autobahn nagyrészt — talán itt megbocsátható ez a nyelvi nyakateketség — a köztes időszak terméke. A nagyszerű úthálózatot bizony a Harmadik Birodalom idején építették, elsősorban háborús célokra. S ezek az emlékek, jóllehet tanulságosak, nem éppen bálmulnivalók.

Ebből viszont az következik, hogy kritikusan és világosan külnön kell választani a jó és a rossz múltat. És csak történeti fenntartásokkal értékelhetjük példásnak egy történelemellenes kor bármilyen mintaszerű tárgyi emlékeit.

-iz-

-rgy

ÁELLENTÉTEK

Mit fr az Értelmező Szótár az állellentétről? Semmit. Föltehetően azért, mert az állellentét értelmezhetetlen. Ezért is olyan könnyű dobálózni vele. Az olvasói lustaságra hagyatkozva bárki megteheti, hogy bölcsességnek tüntesse föl a semmit. Az állellentét veszélyes szemléletet takar, mint az a következő példa bizonyítja: „Derús, vidám, de mégis tartalmában gazdag városnap volt Berlinben.” Ez a mondat a VIT idején jelent meg egy tudósítás első mondataként. Jelentése körülbelül az, hogy derű, vidámság és „tartalom” egymásnak ellentmondó fogalmak. Amelyek csudálatos módon néha mégis összeegyeztethetők. Kérdés: milyen tartalomnak mond ellent a derű? Az idézett mondatban ez a tartalom meghatározatlan, megfejtését annak a szemléletnek a fölismerése adja, amely szerint csak azon dolgok „komolyak”, amelyekben derűnek, vidámságnak nyoma sincs. Nos, ha ez lenne a tartalom, akkor inkább éljen a tartalmatlanság! Mert emberibb. A szépművészeti Múzeum Picassó-tárlója fölött olvasható egy mondat, amely szerint Picassónak két végletes tulajdonsága volt: a „gyermeki játékoság” és ezzel szemben a „mély társadalmi elkötelezettség”. Dehát lehet-e társadalmilag elkötelezettebb ember annál, aki egy már, vagy még beteg világban, tiszta fejjel, bölcsen is meg tudta őrizni gyermeki játékoságát?

F. P.

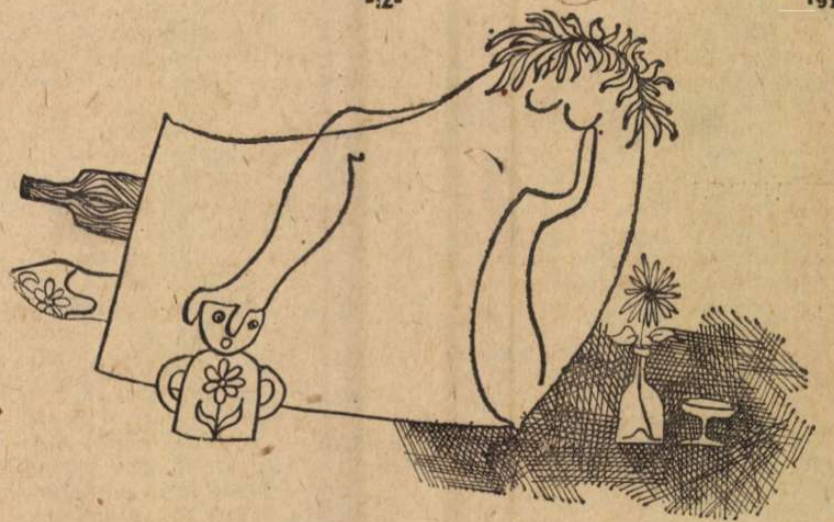
SÜTÖGETŐ

Coignard abbé, történetesen, ha ma fedezné föl tanítványát, Nyársforgató Jakabot, alighanem egy Balaton-paíti bódé előtt ácsorogva találta rá, látva a kis ablakon, amint a buzgó ifjú épp segít szüleinek a palacsintásztá keverésében, a lángostészta dagasztásában vagy éppenséggel a kolbászrudak zsírba helyezésében. Ritka, szorgos dinasztia alakulnak ki az egykori peccenyűtő mesterség megújításából.

Az idén már a mesterség nevé is megújították. Peccenyűtő, halsütő, lángostészta, palacsintásütő helyett ezeket a feliratokat olvastuk a Balaton-parton, s egyre többet: Sütögető.

Bizonyára mindenkinek föltűnik: ez a szóváltozás tartalmi változást is jelent. A gyakorító ige nemcsak a folyamat ismétlését jelzi, hanem van benne valami abból, hogy az ember az egészet csak úgy, mellékesen, kissé játékosan, nem komolyan csinálja. Labdázni más, mint labdázgatni, sétálni más, mint sétálgatni, enni más, mint eszegetni. Lángost sütni a sorbanállók: komoly dolog, sütögetni — hát istenem, azt nem kell komolyan venni, az embernek éppen van egy kis ideje, sütöget, hogy elverje az időt.

Ezután bizonyára az adóhivatalt se veszi komolyan a sütögetést.

Perhacs László rajza